

Férové firmy doplácí na freeridery. EU musí nastavit jednotná pravidla, říká šéf společnosti pro sběr a recyklaci elektra

Férové firmy doplácí na freeridery. EU musí nastavit jednotná pravidla, říká šéf společnosti pro sběr a recyklaci elektra

Předseda představenstva společnosti Elektrowin Roman Tvrzník • Zdroj: Elektrowin

Monika Ginterová

9. září 2025 • 08:00

Evropa chystá zásadní změny v nakládání s elektroodpadem. Diskutuje se o nové směrnici, digitálních pasech výrobků i o možné „dani za elektroodpad“. „EU ale musí především nastavit jasná pravidla pro všechny, jinak část výrobců nebo dovozců povinnosti obchází,“ zdůrazňuje Roman Tvrzník, předseda představenstva organizace pro sběr a recyklaci elektroodpadu Elektrowin.

Sběr, třídění a recyklaci elektroodpadu probíhá v Česku přes kolektivní systémy. Zmínil jste, že některé firmy své povinnosti obcházejí, představuje to velký problém?

Ano, bohužel. Nejprve ale připomenu, že systém je nastavený tak, že výrobci hradí takzvané recyklační příspěvky a kolektivní systém za ně přebírá jejich zákonné

povinnosti – nejenom samotnou recyklaci, ale i organizaci sběru a dopravy až po osvětu a kontrolu všech zapojených článků zpětného odběru. V Česku dnes funguje pět takových systémů, a jeden z nich je i Elektrowin, který spolupracuje s předními výrobci elektrozařízení a velkými obchodními řetězci. A zatímco řada českých firem své povinnosti skutečně už dvacet let v souladu s legislativou plní, někteří dovozci a výrobci, takzvaní freerideři, je naopak obcházejí. A nejde o zanedbatelné částky, ale jen v Česku o desítky milionů korun ročně.

Kdo jsou nejčastěji ti problémoví?

U velkých spotřebičů jde často o polské subjekty, u malých pak zejména o čínské platformy typu Temu nebo Shein. Mechanismus je přitom jednoduchý – výrobci nebo prodejci nejsou zapsaní v oficiálním seznamu výrobců vedeném Ministerstvem životního prostředí, a přesto uvádějí výrobky na trh. Online tržiště navíc často povinnost přenášejí na jednotlivé prodejce, kteří ji ale neplní. U velkých spotřebičů tak část firem využívá platformy typu Allegro, kde sice existuje smluvní požadavek na registraci, ale ne všichni ho dodržují. U malých spotřebičů hrají roli zejména nízké hodnoty zásilek – díky bezcelnímu limitu do 150 eur zásilky z Číny procházejí bez kontroly a povinné poplatky se prostě neodvádějí. A navíc situaci neprospělo ani napětí mezi USA a Čínou, které ještě více přesměrovalo levnou čínskou elektroniku na evropský trh. Následkem je zaplavování trhu krátkodobými výrobky, více odpadu, ale hlavně zmíněné obcházení povinností.

Kolik takových freeriderů na českém trhu odhadujete? A jaké je řešení?

U velkých spotřebičů jde o stovky freeriderů a u těch menších jsou to tisíce až desetitisíce. Na druhou stranu, postupně se nám daří situaci měnit. Například s Allegrem nebo Amazonem jsme dokázali najít společnou řeč a zahájili spolupráci. Funguje to tak, že platforma sama vykazuje a hradí příspěvky za vlastní prodeje českým zákazníkům, a zároveň motivuje své partnery, aby se v Česku registrovali a plnili povinnosti. Díky tomu se podařilo část trhu narovnat a věříme, že podobný přístup budou postupně přijímat i další velcí hráči.

Stačí takové cílené kroky nebo by podle vás mělo existovat jednotné řešení?

Rozhodně jsem pro jednotné celoevropské řešení. Například aby obchodní platformy typu Allegro nebo Amazon měly povinnost vykazovat a platit příspěvky i za zboží jiných výrobců, kterým prodej zprostředkovávají. To by pomohlo v tom, že odpovědnost už nebude možné přenášet na jednotlivé malé prodejce, kteří často sídlí mimo EU a povinnosti neplní. Povinnost by nesl přímo velký hráč, který prodej organizuje a má dostatečnou kapacitu systémově zajistit, že poplatky budou uhrazené. Inspirací může být například německý model, kde musí výrobce uvést registrační číslo přímo na faktuře. To usnadňuje kontrolu. Pokud číslo chybí, je jasné, že povinnost není splněná a prodej neměl proběhnout. Diskutuje se ale i o snížení bezcelního limitu nebo o větší odpovědnosti zásilkových firem.

Co konkrétně se tedy má v evropské legislativě změnit?

Evropská komise připravuje novou směrnici o zpětném odběru, její nástup se očekává během roku 2028. Jednou z novinek je takzvaný Digital Product Passport – digitální identita výrobků, která umožní dohledat odpovědného výrobce, a to včetně těch, kteří prodávají online. Zároveň poskytne i informace o opravách a o složení výrobků, což je

důležité pro zpracovatele. Jedná se také o tom, zda by nebylo lepší nahradit směrnici přímo závazným nařízením, které by sjednotilo pravidla v celé EU. Dnes totiž platí 27 různých systémů v každé členské zemi, což je složité, drahé, a hlavně pro výrobce nepřehledné.

Mluví se i o zavedení „daně za elektroodpad“. Jak by měla fungovat?

Především doufám, že zvítězí zdravý rozum a k žádné dani za elektroodpad nedojde. Aby se o něčem takovém vůbec dalo uvažovat, musela by nová legislativa revidovat výpočet kvóty pro míru sběru, které jsou aktuálně nerealisticky nastavené, a proto je drtivá většina členských zemí EU neplní.

V čem jsou nereálné?

Současné kvóty vycházejí z množství elektrozařízení prodaných v posledních třech letech a nezohledňují životní cyklus výrobků ani prudký nárůst množství nových komodit elektrozařízení a s tím spojené výrazně větší množství prodaných elektrozařízení ve srovnání s rokem 2012, kdy byla vydána poslední směrnice. Například u solárních panelů by to znamenalo sbírat zařízení, která ještě nejsou odpadem. To není ani realistické, ani cirkulární.

Jak se to prakticky projevuje pro výrobce a sběrné systémy?

Výrobci a kolektivní systémy jsou odpovědní za plnění cílů, aniž by měli legislativně zajištěn přístup ke všem odpadům. Výsledkem úsilí dosáhnout kvótu tak může být akceptace nižší kvality recyklace nebo vyšší náklady výrobců na zajištění splnění kvót.

Jaké jsou tedy jiné možnosti?

Souhlasím s analýzou Deloitte, která pro WEEE Forum doporučila, aby se cíle odvíjely od skutečně vyprodukovaného odpadu, nikoli od objemu nově prodaných výrobků. To by bylo stabilnější a férovější. Zároveň se mluví o vícecílovém rámci, který by kromě množství hodnotil i kvalitu, například dostupnost sběrných míst nebo prostředky na osvětu.

Roman Tvrzník

Roman Tvrzník je předsedou představenstva kolektivního systému Elektrowin a.s., organizace, která v České republice zajišťuje sběr a recyklaci elektroodpadu. Stál u jejího založení v roce 2005 a od té doby se podílí na budování systému, který dnes každoročně zpracovává desítky tisíc tun vysloužilých elektrospotřebičů.

Elektrowin úzce spolupracuje s předními výrobci jako je například Hisense, ETA, DZD, Electrolux, Bosch, Miele, Philips nebo Haier, i velkými prodejci typu Datart, Expert, Kaufland, Baumax, nebo XXXLutz. Díky síti partnerů se podařilo vybudovat hustou infrastrukturu od sběrných dvorů přes mobilní svozy až po možnost vrácení starých spotřebičů přímo v prodejnách.

Stále více se také mluví o rozšířené odpovědnosti výrobců, který přenáší odpovědnost za správné nakládání s výrobky po skončení jejich životnosti zpět na ně. Co vše by měla podle vás zahrnovat?

Jsem přesvědčený o tom, že budoucnost takzvaného EPR 2.0 není jen v recyklaci. Musíme zahrnout i opravy, opětovné použití a prodlužování životnosti výrobků. A možná přijde i radikální změna: spotřebitelé si spotřebiče nebudou kupovat, ale pouze

je dostanou do užívání. Výrobce se postará o provoz a servis, a na konci si spotřebič vezme zpět jako zdroj materiálu. Některé země už tento model testují – například ve Skandinávii fungují programy pronájmu domácích spotřebičů, ve Francii se prosazuje koncept „product-as-a-service“ u velkých značek a v Nizozemsku jsou známé projekty pronájmu praček nebo kávovarů. Může to být klíčová cesta, jak si Evropa udrží suroviny i konkurenceschopnost.

Elektroodpad po recyklaci představuje zdroj strategických surovin, jaký je vůbec potenciál?

Obrovský. Pro představu, Elektrowin loni sesbíral přes 78 tisíc tun elektroodpadu a například 1 kilogram mědi získáte z 200 kilogramů rudy, nebo z pouhých 13 kilogramů elektroodpadu. U zlata jde o 240 tun rudy, oproti 100 tunám elektrozařízení. To zásadně mění ekonomiku i ekologii. EU si stanovila cíl, že do roku 2030 bude 25 procent spotřeby kritických surovin pokryto recyklací a 40 procent bude zpracováno přímo v EU. To je ambiciózní, ale nutné, protože Evropa je dnes výrazně závislá na Číně, Rusku nebo Demokratické republice Kongo.

<https://www.e15.cz/byznys/e15-a-byznys/ferove-firmy-doplaceji-na-freeridery-eu-musi-nastavit-jednotna-pravidla-rika-sef-spolecnosti-pro-sber-a-recyklaci-elektra-1427237>